

ÁLTTÁ SIIDDA JAHKKEPLÁNA

Årsplan for Álttá Siida

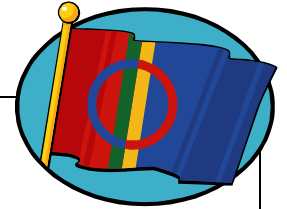

2025-2026

“Buorre álgu addá nanu vuoddu”
“En god start gir et godt grunnlag”

Godkjent av SU 24.10.2025

PRESENTASJON AV BARNEHAGEN OG FORMÅLET

Álttá Siida Mánáidgárdi er en av byens mange private barnehager, en 4 avdelings samisk barnehage i hjertet av Alta by.

Formålet er å **«styrke og fremme barnas samiskspråklige kompetanse, barnas samiske identitet**

og videreføre samiske verdier, samisk kultur og tradisjonskunnskap» i tillegg til barnehagenes samfunnsmandat som er

«å ivareta barnas behov for omsorg og lek og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling», (Rammeplanen).

Vi er omgitt både av byens tette bebyggelse, fine anlegg og flott natur i gåavstand. Vi tok i bruk barnehagebygget høsten 2005 hvor vi har holdt til siden. I 2020 ble vi valgt ut til å være en av pilotbarnehagene i Sametingets prosjektet [SáMoS](#). Gjennom dette prosjektet har vi fått vært med på å utforme fremtiden til de samiske barnehagene samtidig som vi har fått utviklet vår egen barnehage. Resultater fra dette prosjektet finnes blant annet i dokumentene [Felles verdigrunnlag og overordnede prinsipper for barnehagetilbudet og for opplæringen i hele Sápmi](#) og heftet «Pedagogiske prinsipper for samiske barnehager, unna olbmožiid árgabeaivi mánáidgárddiin», og danner grunnlaget for arbeidet vårt med samisk språk og kultur.

Vi vektlegger at barna skal få mange og varierte erfaringer knyttet til det å ferdes i naturen og årsplanen bygger på den samiske årstidskalenderen og skal vise hvordan barnehagen knytter det pedagogiske arbeidet til årets gang og endringene i naturen. Alle ansatte i barnehagen snakker samisk.

Álttá Sámiid Searvi - Alta Sameforening eier barnehagen og er eneaksjonær.

Barnehagens økonomi

Inntektsgrunnlaget for den daglige drifta er rammetilskudd fra kommunen, og foreldrebetaling. Tilskuddet gis etter antall barn over og under tre år, med ulike satser for ulik alder og størrelse på plassen. Makspris på barnehageplass følger til enhver tid Stortingets vedtatte satser for foreldrebetaling. Betaling for kost kommer i tillegg. Her finner dere mer informasjon om foreldrebetaling i barnehagen:

<http://www.lovdato.no/for/sf/kd/kd-20051216-1478.html>

For tiden er barnehager i Finnmark gratis.

I tillegg søker vi særskilt tilskudd til samiske barnehager fra Sametinget. Álttá Siida barnehage får innvilget tilskudd etter fastsatte satser. Dette tilskuddet skal gå til dekning av de ekstraavgifter som påløper for å gi et samisk tilbud i barnehagen, som økt bemanning, kompetanseheving, opplæring, innkjøp av utstyr og leker, språktreningsopplegg, kulturformidling, turer mv.

Årsplanen består av to deler: en generell del og progresjonsplaner fra 1-6 år.

Mer om Álttá Siida Mánáidgárdi og visjonen vår Kulturbærerne

Vi er en samisk barnehage og det å løfte frem og utvikle språket og kulturen er grunnleggende i alt vi gjør. Arbeid med samisk språk og kultur er integrert i våre arbeidsmetoder og i alle våre daglige gjøremål og rutiner. Det er de ansatte som er kulturbærerne og kulturformidlerne, *árbeguoddit* i dag, selve bærebjelkene i arbeidet med å styrke og fremme samisk språk og kultur, mens barna er fremtidens språk og kulturbærere. Sápmi og samisk kultur er mangfoldig~*girjái*, og stadig i utvikling. Vi har flere samiske språk og ikke minst dialekter, ulike næringer og levesett. Barna i barnehagen kommer fra både kjernesamiske områder, fra bygder og byer, fra reindrift, gårdsliv og sjøsamiske områder. Vi må lære barna mangfoldigheten i samisk kultur slik at de kan eie den og en dag føre den videre til neste generasjon.

Vi jobber kontinuerlig med å bevisstgjøre ansatte i barnehagen om vår egen rolle i arbeidet med samisk språk og kultur, slik at vi er bevisst måten vi bruker og formidler språket, kulturen og sentrale verdier på. Vi er også klar over den materiale dimensjonen av kulturbegrepet, det vil si at vi vet at ting vi omgir oss med, bilder, farger, symboler, leker, redskaper, o.l. også formidler kultur. Vi tar vare på og formidler fortellertradisjoner, joik, musikk, duoddji og kunst både gjennom egen utøvelse, men også at vi får utøvere utenfra for å formidle språk og kultur. Alle våre avdelinger er samiskspråklige avdelinger og alle ansatte snakker samisk med både barna og foreldre, og vi vil kunne henvende oss på samisk til ikke-samisktalende foreldre også. I særskilte situasjoner kan det være behov for å bruke norsk som hjelpespråk til barn.

Det vil alltid variere hvor godt barna og barnas foreldre selv behersker samisk når de begynner her. Noen har det som eneste språk hjemme, mens mange har to eller trespråklige hjem. Ofte ønsker foreldre å gi sine barn muligheten til å få et funksjonelt samisk språk, som de selv gikk glipp av og vi vil være med på å gi de barna den muligheten.

Foreldre som velger Álttá Siida har gjort et gjennomtenkt språkvalg med et helt klart mål om at barnet deres skal forbli/ bli samisktalende, det vil si at barnet styrker språket sitt og eller får produktive samiskferdigheter. Det samiske språkvalget har man i Alta Kommune mulighet til å fortsette med gjennom hele grunnskoleløpet. Komsa Skole er den eneste skolen som tilbyr undervisning på samisk 1-7.trinn, mens Alta Ungdomsskole har samme tilbudet til 8.-10.trinn.

I arbeidet med å utvikle og styrke språket er foreldrene en av de viktigste ressursene, deres interesse og engasjement for å bevare og utvikle språket og kulturen, er avgjørende for hvorvidt vi sammen lykkes. Barnehagen alene kan ikke gi barnet samisk språk og kultur, men med foreldrenes hjelp vil vi i fellesskap hjelpe barna til å utvikle og knytte sin egen identitet til samisk språk og kultur. For de hjem som ikke har et aktivt samisk språk i det daglige, så forventes det fra barnehagens side at tilegnelsen av det samiske språket fortsetter i hjemmene også, og det kan være en god investering for foreldre å ta et samisk kurs slik at de kan lære og styrke språket sammen med barna.

For å styrke og utvikle det samiske språket bruker vi elementer fra [språkopplæringsmodeller](#) fra 2022 som grunnlag. Arbeidet med «sterke språkmodeller» er fortsatt såpass nytt, og er et utviklingsarbeid som vi vil jobbe med fremover for å implementere i vårt språkarbeid.

Visjonen vår er «Buorre álgu addá nanu vuodu- En god start gir et godt grunnlag»

Visjonen tenker vi handler om flere ting:

Først og fremst er det et mål at alle barna hos oss skal i tillegg til å kunne språket og kulturen sin også skal bli selvstendige *~iešbirggalaš*, tidligst mulig, både med tanke på praktiske ting, men også når det gjelder det sosiale og problemløsninger.

Så vi ser visjonen i sammenheng med både selve barndommen og starten av livet og starten på utviklingen av den samiske identiteten

Fra Rammeplanen om barnehagens samfunnsmandat:

Barndommen har egenverdi, og barnehagen skal ha en helhetlig tilnærming til barnas utvikling. Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet, ivareta barnas behov for omsorg og lek og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Lek, omsorg, læring og danning skal ses i sammenheng

Fra Rammeplanen om samiske barnehager:

Samisk barnehage skal fremme barnas samiskspråklige kompetanse, styrke barnas samiske identitet og videreføre samiske verdier, samisk kultur og tradisjonskunnskap

Det handler om at barn og foreldre som kommer til Álttá siida, skal få et godt grunnlag for det videre livet, det vil si at de opplever at barnehagen er en trygg plass med varme og omsorgsfulle voksne som er i stand til å gi barn det de trenger for å kunne utvikle, leke, lære og fremme allsidig utvikling. Barnet er et lite menneske, *unna olbmoš* med et egenverd og mulighet til å bestemme selv, selv om det ikke har samme kompetanse som den voksne har.

Det handler også om at barn i Álttá siida skal få et godt grunnlag for utvikling av solid samisk identitet som gir trygghet, tilhørighet og stolthet over egen kultur. Ved å møte engasjerte ansatte med ulik samisk bakgrunn og bred kulturkompetanse, vil barna fra første dag ha muligheten til å styrke sin samiske identitet. Vi tror at en god barndom med en trygg samisk identitet bygger et godt grunnlag for å *birget* ~klare seg i livet, både i relasjon med eget folk, men også med andre folkeslag.

Avdelingene

Vi følger de nasjonale normene for bemanning og pedagogtettethet. Det betyr at det er 1 ansatt pr.3 barn under 3 år og 1 ansatt pr.6 barn over 3 år, og alle avdelingene bemannes utfra antall barn under og over 3 år. Pedagognormen tilsier at det skal være en pedagog pr. 7 barn under 3 år og 14 barn over 3 år.

Innad i barnehagen ønsker vi å ha en barnehagelærer eller en fagarbeider i tillegg til pedagogisk leder og assistenter på hver avdeling.

Sáhpán

Sáhpán er en avdeling med barn i alderen 1 til 2 år. Det er avdelingen for de aller yngste barna og er deres første møte med institusjonslivet og starten på utdanningsløpet. Det er aldri mer enn 12 barn på Sáhpán.

Fokuset er å tilvennes til barnehagelivet i et lite og oversiktlig miljø. Vi tror på at tilvenning tar tid derfor ber vi foreldre beregne rundt/minst 5 dager på tilvenning. Fra første stund jobbes det med å skape trygghet for både barnet, men også for foreldre som skal dra fra barnet sitt. Sakte, men sikkert bygges gode og nære relasjoner mellom barn og ansatte, og barn seg imellom slik at barn kan bli i stand til å utforske og leke og få de beste muligheter for å utvikle seg.

Dagene går for det meste til å dekke de grunnleggende behovene som omsorg, trygghet, sove, spise, stell og lek. En av de viktigste oppgavene i barnehagen uansett alder på barna, er å stimulere den sosiale utviklingen, språkutvikling og utvikling av de motoriske ferdighetene og kroppens grunnbevegelser. Både i de sosiale og språklige ferdighetene inngår også å lære de til enhver tid gjeldende sosiale kodene for alderstrinnet og ikke minst lekekodene.

Etter hvert som barna blir kjent med barnehagens uteområde, brukes nærmiljøet til små turer hvor glede, opplevelse og erfaring med naturen og årstidene står i fokus.

Njoammil

Njoammil er en avdeling hvor barna kan være i alderen 2-3 år

Dette er avdelingen for de barna som har vokst ut av Sáhpán sitt lille miljø og trenger mer utfordringer i barnehagen. Her er det litt mer fart, flere barn på avdelingen og litt lengre turer, men mye av dagene går fremdeles til å dekke barnas behov for søvn/hvile, lek, utforsking og pottetrening. Vi jobber fortsatt med å skape trygge relasjoner mellom barn og mellom barn og voksne. Dette er aldersgruppa hvor selvstendighet og økt forståelse for seg selv og hva man er i stand til å påvirke her i verden, er i høysetet. Barna ønsker å gjøre ting selv og er mest opptatt av å verne seg selv og sine ønsker. Det er også gullalder for utvikling av selvbildet og sosial kompetanse, så noe av det viktigste vi gjør i det daglige er å støtte barna i å mestre sosiale situasjoner som lek, konflikter og følelshåndtering. Selvstendighetstrening er grunnleggende i alt vi gjør. Det handler både om å klare praktiske ting selv, men også evnen til å selv finne løsninger og svar på det man lurer på.

Det er fokus på utvikling av språklige og sosiale ferdigheter, deriblant lekekompetanse. Språklige og sosiale ferdigheter henger nøye sammen, og svak kompetanse på ett av områdene kan påvirke de andre områdene.

Rieban og Guovža

Rieban og Guovža er avdelingene for de eldste barna, det vil si de fra 3 til 5 år.

Til sammen har disse to avdelingene flest barn, som er delt i hver sin avdeling med hver sin pedagogiske leder. I tillegg til de vanlige oppgavene i barnehagen med bl.a arbeid med sosial kompetanse og språkutvikling, så har denne avdelingen en sterkere friluftslivsprofil. De åtte årstider er styrende for aktiviteter og gjøremål hele året. De er mer ute på turer både nært og fjernt, samt at de har et stort uteområde som de bruker flittig til ulike aktiviteter.

Rieban og Guovža kan ha litt ulike dagsrytmer, planer og opplegg ut ifra behovene til barnegruppene. De er på turer både sammen og hver for seg, og har mer fokus på tradisjonelle arbeidsoppgaver og aktiviteter. Barna i skolegruppa drar på egne turer spesielt beregnet for de eldste, arrangementer/ førskoledager med andre barnehager, isfiske under isen, overnattingsturer til reingjerdet på høsten og ofte en hyttetur på våren. Fokus gjennom hele året er at barna skal bli selvstendige på de fleste områder, og få tillit til seg selv og at eget bidrag i samfunnet er verdsatt.

OVERGANGER

Tilvenning i barnehagen

Barnehagen skal i samarbeid med foreldrene legge til rette for at barnet kan få en trygg og god start i barnehagen. Barnehagen skal tilpasse rutiner og organisere tid og rom slik at barnet får tid til å bli kjent, etablere relasjoner og knytte seg til personalet og til andre barn(Rammeplanen).

For å sikre en trygg og god tilvenning, har vi lagt av minst 5 dager til tilvenning av de aller yngste. På vårparten inviteres nye barn og foreldre å besøke barnehagen både på dagtid, men gjerne også benytte uteområdet på ettermiddagstid. Det vil alltid være individuelle tilpasninger utfra barnets alder og utvikling og hva foreldre og ansatte mener er nødvendig. Før oppstart sender vi ut informasjon om tilvenning. Alle barn får egen kontaktperson som tar imot barnet og følger det tett i hele tilvenningstiden og i fremover så lenge som behov.

Overgang internt i barnehagen

Overganger skjer også innad i barnehagen. *Personalet skal sørge for at barn og foreldre får tid og rom til å bli kjent med barna og personalet*

når de bytter barnegruppe(Rammeplanen).

Etter hvert som barna vokser flyttes de på en annen avdeling. De fleste overganger skjer naturlig i fbm nytt barnehageår, men noen ganger kan det bli behov for å flytte barn midt i barnehageåret også. Dette er vurderinger pedagogiske ledere gjør sammen med både sine lederkollegaer, avdelingens øvrige ansatte og med barnets foreldre, og er basert på daglige observasjoner og tilbakemeldinger fra både barnet, ansatte og foreldre. Barnets beste er alltid sentralt, det vil si at det tas hensyn til barnets alder, modenhet og behov. Barn i vår barnehage besøker andre avdelinger jevnlig, samt at ansatte plasseres av og til på andre avdelinger, slik at både barn og ansatte er kjent med hverandre, for på den måten sørge for at en fremtidig overgang vil skje lettere og smidigere. Pedagogiske ledere har dialog med foreldre og det utarbeides overgangsplaner når flytting er avklart. Ved behov holdes det overgangsmøter med foresatte og pedagogiske ledere.

Overgang barnehage-barnehage

Ved bytting av barnehage har pedagogisk leder ansvar for å forberede barnet i barnehagen at det skal bytte barnehage og foreldre forbereder barnet hjemme. Pedagogisk leder klargjør nødvendige dokumenter til ny barnehage i samråd med barnets foresatte, og hvis behov så tar de kontakt med ny barnehage. Foresatte avgjør hvilke opplysninger avgi verbarnehage kan dele med ny barnehage.

Overgang barnehage-skole

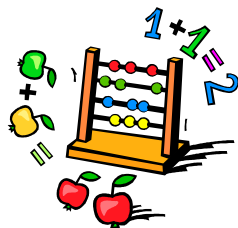
Barnehagen skal i samarbeid med foreldre og skolen legge til rette for at barna kan få en trygg og god overgang fra barnehage til skole og eventuelt skolefritidsordning. Barnehagen og skolen bør utveksle kunnskap og informasjon som utgangspunkt for samarbeid om tilbudet til de eldste barna i barnehagen, deres overgang til og oppstart i skolen. Barnehagen må ha samtykke fra foreldrene for å dele opplysninger om enkeltbarn med skolen(Rammeplanen)

Barnehagene og skolene i Alta kommune har utarbeidet [rutiner for barnas overgang fra barnehage til skole](#). Som en del av de formelle rutinene, fyller vi ut overgangsskjemaet med opplysninger om barnets sterke sider og interesser, og ev ting barnet trenger mer oppfølging på. Skjemaet

sammen med TRAS-skjemaet sendes skolen der barnet skal begynne, dersom foreldre gir sitt samtykke til det. Ved særskilte behov holdes det overgangsmøter/samarbeidsmøter med skolene før skolestart. Lærere kommer ofte innom ut på våren for å hilse på de nye elevene sine, og skolene inviterer til bli kjent dager både i regi av barnehagen og et hvor foresatte drar med barna for å hilse på lærere og motta skolesekk.

Skolegruppen har jevnlig samlinger hvor de gjør forskjellige ting som relaterer til årstiden/ månedens fokusområde, det være seg tur, tradisjonelt arbeid, matlaging, lek med former, lyder, farger osv.

I skolegruppa vil vi legge til rette for at barna gjennom lek og lystbetonte aktiviteter skal få et både sosialt, praktisk, språklig og matematisk grunnlag til å møte skolen. Det er ikke et mål at barna skal lære å lese og regne i barnehagen, men gjennom arbeid med bokstaver, tall, former, regning o.l, vil barna være bedre forberedt på overgangen til skolen. Det er stort fokus på å øve på praktiske ferdigheter som på og avkledning, vurdering av klær etter vær, holde orden i egne saker, toalettbesøk,

smøre mat, være en venn etc, noe det er ønskelig at det øves på hjemme også.

Jo tidligere foreldre avgjør hvor barnet skal begynne på skole, jo tidligere får barnet begynne å knytte bånd og nærhet til sin skole, og møte og bli kjent med sine nye *skuvlavieljjaid* og *skuvlaoappaid* (skolebrødre og skolesøstre).

I Alta Kommune tilbys det opplæring på samisk kun ved én skole, Komsa Skole. Dit må foresatte selv melde barnet. Skolevalget må taes før 1.desember det siste året i barnehagen med digital innskriving. Vi fortsetter da prosessen med å forberede barnet og snakker om hvilken skole det skal begynne på og besøker skolene som er i nærheten.

Barnehagelivet avsluttes med en høytidelig seremoni like før sommerferien, hvor foreldrene til alle skolestarterne er invitert. Det er tid for mimring og de får utdelt sine permer med bilder og tegninger fra sine år i barnehagen. Det er enkel servering og alle barna får også en gave fra barnehagen.

Samiske verdier

Læringssyn

Læringssynet vårt er at *gal dat oahppá go stuorrola*- barnet lærer nok når hen blir større.

Det læringssynet uttrykker at vi som voksne har en grunnleggende tillit til at, eller er viss på at barnet lærer når hun/han bare får modnes og vokser, det vil si et prinsipp om at alle kan lære. Vi vet at læringen vil avhenge av barnets alder, evner, utviklings og modningstrinn, lynne-*luondu*, og ellers de vilkår barnet vokser opp med. Barn må også få lov til å feile eller mislykkes og det ser vi på som en viktig del av læreprosessen- å *stuorrut / olmmožin šaddat*.

Ansatte skal:

- justere forventninger til de enkelte slik at barnets selvtillit kan bygges

- la barn prøve og feile

- ta del når barnet ikke får til (moai, vi to-formen)

- Positiv tilbakemelding når barnet får til noe, rose barnet foran andre (tredjepersonsfortellinger)

- la barn erfare konsekvenser av egne handlinger der for det er formålstjenlig, *gal jávoheapmi skuvle* –«tausheten» lærer dem.

Samisk naturforståelse Åtte årstider – Gávccí jahkkeáigodaga

Samisk barnehage skal bygge på en samisk forståelse av naturen og bidra til at barna kan leve i harmoni med naturen, nyttiggjøre seg og høste av naturen og utvikle respekt for naturfenomener (Rammeplanen)

Naturen og bruk av naturens ressurser har vært og er fortsatt sentralt i samisk kultur, *ávkkastallan*. Man kan finne mye mat i skogen og i naturen, men det kan også være at man ikke finner noe. Å være ydmyk og kommunisere med skogen og naturen, samt å bare ta det man har bruk for sikrer bærekraftighet slik at naturens ressurser varer i generasjoner etter oss. Det vi ivaretar, ivaretar oss.

Dette er noe som vi viderefører gjennom arbeidet i barnehagen. Årstidene bestemmer hvilke ressurser som kan brukes og hvordan de kan brukes.

Det innebærer at valg av aktiviteter styres av hva som er naturlige arbeidsoppgaver til de ulike årstidene og tilpasses barnehagens liv. Dette vil komme frem i månedsplaner/periodeplaner. De tradisjonelle arbeidsoppgavene vi har i løpet av året er veldig viktig når språket skal utvikles og begreper skal læres. Barn lærer lettest når de kan knytte begreper til noe konkret.

Ansattes arbeidsmetoder:

- tilpasse aktiviteter utfra årstidene
- lære barn at vi tar kun det vi trenger (*vi plukker ikke alle bærene vi finner*)
- åvkkastallat, nyttiggjøre seg av det naturen byr på
- Ikke lag sår i naturen (*finn en ferdig bål plass fremfor å lage ny*)
- Levne naturen i samme tilstand som når vi kom (*vi rydder etter oss og etter andre om de ikke har ryddet*)
- spørre om lov til å raste- *gáfestallat*, overnatte/sette opp telt/låvvu

Samisk barneoppdragelse

De indirekte opplæringsmetodene har vært ansett som viktige i samiske barns oppvekst.

1.Sollenstrategier~avledningstrategier. Avledninger er en oppdragelsesmetode for å unngå unødige konflikter og er en helhetlig tankegang om at barn er likeverdige med voksne selv om de ikke er voksne. Avledningsstrategier har også en hensikt til å lede barna til å bli voksen, *stuurrut* på en god måte, *olmmožin šaddat*. De ulike metodene har alltid et klart formål og brukes kun hvis de har en reel funksjon. Å avlede barn er også en måte å veilede og styrke barna til å bli *iešbirgejeadji*~selvhjulpen. Dette ser vi i sammenheng med livsmestring og fremming av god psykisk helse hos barna, jmf. Rammeplanen.

“Barnehagen skal ha en helsefremmende og forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Barnas fysiske og psykiske helse skal fremmes i barnehagen. Barnehagen skal bidra til barnas trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd og forebygge krenkelser og mobbing»

De ulike sollen-strategiene ansatte kan bruke:

- Veavdit~å hale med seg. Når den voksne tilpasser forventningene og kravene med hensyn til barnet og hva det mestrer, kan og klarer. Det kan være å tilpasse fart på turer, tilpasse arbeidsoppgavene til barnet ifht påkledning, stell, matlaging/måltider. Vise at voksne har tid til å vente og at jeg tror du klarer dette.
- Ájihit~oppholde. Det kan av og til være behov for å *ájihit*~oppholde barna, sørge for en kortvarig oppholdelse for å unngå eller utsette noe, eller for å finne noe barnet kan sysle med for en liten stund. Det kan være i bringe situasjoner, situasjoner hvor noen skal på tur og andre ikke. Ájihit bruker vi som metode hvis det har en reel funksjon. Tanken er ikke å unngå eller dempe oppståtte følelser og reaksjoner, men å likevel få til noe fint for den eller de barna som er berørt.
- Nárridit~erting. Nárrideapmi har alltid barnets beste som mål, og ansatte må beherske kunsten, det vil si være bevisst bruken av nárrideapmi slik at det ikke på noen måte kan oppleves som mobbing og ondsinnethet. Nárrideapmi har som formål å styrke barn og gi barn evnen til å mestre sinne, følelsesutbrudd, sensibilitet, aggresjon og skam. Ansatte må derfor være svært sensitiv for de ulike barnas grenser, da det alltid vil være variasjoner fra barn til barn men også fra dag til dag. Nárrideapmi brukes kun hvis det har en reel funksjon.
- Balddahallat, fillet~skremme, lokke/lure. Med balddáhallat setter man indirekte grenser for barnet og på den måten minner barnet på hva som er farlig. Balddáhallat brukes kun der det har et helt klart formål, for eksempel *čáhcerávga* ved et vann, *geaidnostállu* ved bilvei - og aldri for moro skyld. Oftest bruker vi fortellinger for å formidle om for eksempel *čáhcerávga*.
Fillet ~lokke/lure må av og til brukes for å flytte barnets oppmerksomhet for å unngå direkte konflikter med, og eller farer for barnet. Det handler ikke om å undertrykke følelser og unngå problemer, men brukt hensiktsmessig kan man utsette konflikter til et bedre tidspunkt hvor den voksne har tid og mulighet til å møte utfordringene sammen med barnet.

2.Vi to~ moai, dualis formen.

Ved å være to om uheldige hendelser og situasjoner, viser voksne at vi tar del i barnas opplevelser, uhell og skam, og på den måten letter man opplevelsen for barnet og unngår å skjemme ut barnet. Barnet blir da også løftet på samme nivå som den voksne.

Ansatte skal bruke dualis formen aktivt i det daglige arbeidet. Dualis-formen ser vi nyttig å bruke i barns møte med de store følelsene og validering av disse følelsene og i situasjoner hvor uhell har oppstått. Dualis-formen bruker vi også aktivt for å hjelpe barnet med en oppgave eller å få barnet til å utføre en oppgave som det burde gjøre men som det ikke har lyst til å gjøre. Vi skal oppmuntre og motivere barna, ikke å gjøre ting for dem.

3.Tredjeperson fortellinger

Tredjeperson-fortellinger brukes både i positive situasjoner og i situasjoner hvor det er nødvendig å belyse/ «kritisere» en sak/hendelse. I samisk kultur så gir vi ofte ikke skryt direkte til den det gjelder, men vi forteller om det bra vedkommende gjorde slik at vedkommende selv hører det. Ansatte skal rose barn slik at både barnet og andre barn eller barnets foreldre hører dette. Barn vokser på ros og særlig viktig er det at andre rundt barnet vet om det bra barnet gjorde.

Andre situasjoner hvor tredjepersons-fortellinger brukes, er når vi for eksempel skal formidle til et barn/barnegruppe om noe uheldig som har skjedd. Ved å omtale noen, en eller flere ikke navngitt person i tredje person, så unngår vi å gi direkte kritikk til barnet/barna, men får likevel omtalt vedkommende og tatt opp saken. Ofte så lager vi en liten fortelling om den gang vi selv eller andre ble utsatt for noe lignende, og hvilke konsekvenser det fikk for de involverte den gang.

Iešbirggalaš- birgen. Å klare seg selv og å klare seg

Iešbirggalaš – selvstendighet står veldig sentralt i den samiske barneoppdragelsen.

Selvstendighet handler bl.a om at barna skal lære å klare seg selv med tanke på praktiske ting som påkledning, måltider, do osv.

Selvstendighet handler også om å lære barna til å tenke selv og til å prøve og feile.

Det å lære seg problemløsning, å være med på å løse konflikter, og mestre ulike sosiale situasjoner er også en del av selvstendighetstreningen.

Ansatte og omgivelsene skal

- signalisere forventninger til barna om å oppføre seg som ansvarlige personer ut ifra alder, evner, modenhet mm.

- være bevisst at å fremme selvstendighet-iešbirggalašvuohta blant barn er *en måte å være på*, en arbeidsmetode.

- samhandle med barn på en måte som viser at voksne har tillitt til at barnet kan, og som bygger opp barnas selvbilde, selvtillit og følelsen av at «jeg kan selv».

- gi barna tid til å prøve, til å selv å finne løsninger på utfordringer på både praktiske og sosiale utfordringer og veilede de ved behov.

Searvelatnja~Fellesrommet. Læring gjennom arbeid

I den tradisjonelle samiske barneoppdragelsen har arbeid vært en sentral arena for læring. Barna hørte naturlig til når de voksne jobbet. Searvelatnja -fellesrommet er *en situasjon hvor de ulike generasjoner barn, unge, voksne og eldre møtes for å gjøre noe sammen.*

«Det er et møtested for å samhandle hvor man skal lære seg å lære bort kunnskap, ferdigheter, verdier og lokal beredskap for overlevelse»

Dette perspektivet på læring brukes aktivt i barnehagen.

Ansatte skal

- tilrettelegge for searvelatnja , det «rommet» hvor barn får være med de voksne for å jobbe og på den måten overføres kunnskap og ferdigheter gjennom felles arbeidsoppgaver.

- være bevisst at i searvelatnja kan barn lære på to måter; når noen lærer barnet, og når barnet får se og observere/høre om arbeidsoppgavene.
- Når barna får se og delta i arbeidet selv, lærer de ikke bare ferdigheter, men også normer og verdier knyttet til det sosiale ved situasjonen. Derfor er det viktig at barna ser oss voksne utføre praktisk arbeid som sage og bære ved, snømåking, sette opp lavvu, bearbeide råvarer o.l og at de selv får gjøre praktisk arbeid. Barna skal få hjelpe til med ordentlige gjøremål og på den måten oppleve veldig konkret sitt eget bidrag til fellesskapet, og det er med på å styrke barnas selvtillit og selvfølelse.
- tilrettelegge avdelingene og uteområdet slik at barna klarer å gjøre mest mulig selv utfra barnas alder og forutsetninger. For eksempel knagger og hyller i en slik høyde at barna kan klare å nå sine egne klær selv. Sette tallerken, kopper og bestikk slik at barna selv kan hente det.
- la barna få erfare helt konkret at de klarer å mestre hverdagslige ting selv, og det er med på å styrke selvtilliten til barnet.
- innreder slik at barna ikke trenger å være avhengig av den voksnes hjelp for å gjøre noe.
- synliggjøre og inspirere til tradisjonelle samiske aktiviteter.

Lavvoen har en sentral plass i uteområdet vårt. Den bruker vi for å ha ett sted å varme oss og kunne spise i. Inne i lavvoen er det også visse regler og tradisjoner som gjelder, og barn lærer det naturlig ved å bruke lavvoen sammen med engasjerte og kompetente ansatte.

Det vil være en del arbeidsoppgaver knyttet til lavvoen som å hente nytt ris til lavvoen, dra i vedskogen, vedlikehold, sage ved som skal brukes i lavvoen, henge opp skinn etter bruk som naturlig tilfører barn begreper og kunnskap om lavvo og bruken av lavvoen.

Fuolkevuolta- Slektskap

Samisk barneoppdragelse har alltid vært preget av at barna hadde nær kontakt og deltakelse i den voksnes verden. Den nærmeste familien, slekt, faddere og venner var og er fortsatt viktige likeverdige og sentrale aktører i, og betydningsfulle for oppdragelsen, og de har stor plass i livene til mange barn. Gjennom den nære kontakten og deltakelsen foregår en indirekte oppdragelse, og tradisjonell kunnskap, verdier og væremåter blir naturlig videreført, og foreldre oppdrar ikke barnet alene.

Dette perspektivet på oppdragelse og omgivelsenes viktige betydning for barnet, samt hvordan overføring av tradisjonelle samiske verdier og normer foregår, vil vi ha i vår barnehage.

Ansatte skal:

-anerkjenne at barn har flere betydningsfulle voksne i livet sitt, som bryr seg med å oppdra og påvirke barnet.

-få oversikt over barns betydningsfulle personer og hvilken relasjon og betydning de har for barnet i barnehagen.

-*fuolkkástallat*~*aktivere slektskap* der det faller naturlig. Det vi si å benevne og aktivt bruke begrepene på de ulike slektsmedlemmene som barna har. Flere av barna i vår barnehage vil oppleve å ha både nære og fjerne slektninger både blant barna og ansatte, mens noen har ikke slektstilhørighet med noen. I samisk kultur leter vi likevel alltid etter felles kjente og på den måten få bekreftet en relasjon mellom 2 eller flere, å *utvide slekta*. I den samiske utvidete slekten inngår det både venner, naboer, *gáimmit* ~navnesøstre/brødre, gudforeldre, verdder o.l.

Verdde~ En venneordning, en bekjent som man gjensidig bytter tjenester med.

Verddevuolta er en verdi som er lært oss gjennom flere generasjoner, en slags nøkkel til overlevelse, at man hadde flere bein å

stå på på tvers av næringer. Det er en sosial konstruksjon med visse kriterier for samhandling mellom folk.

Álttá siida har flere verdder som vi har kontakt med når vi skal gjøre tradisjonelle arbeid som blant annet fiske og reindrift. Gjennom besøk hos våre verdder skal barn lære verdien av å ha verdder, venner som man kan bytte tjenester med.

Barna får også erfare hva som skjer i naturen til de ulike årstider, samt får kunnskap om dyr og fisk og deres betydning for matproduksjonen.

På høsten har vi en verdde når vi skal dra til reingjerdet, på vinteren drar vi til et fjellvann for å fiske under isen med en annen verdde. Utpå vårvinteren drar vi med en verdde å sette ut rypesnarer, og på våren drar vi til en annen verdde som har bondegård.

Lek, vennskap og inkludering.

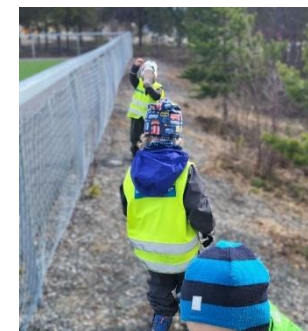
Tradisjonelt så har samiske barn alltid vært der hvor de voksne er og arbeider, og mye av lekeimpulsene kom nettopp fra å se og delta i de voksnes arbeid, i *searvelatnja*. *Leken skal ha en sentral plass i barnehagen, og lekens egenverdi skal anerkjennes. Barnehagen skal gi gode vilkår for lek, vennskap og barnas egen kultur*(Rammeplanen)

Leken skal ha en fremtredende plass i barns liv i barnehagen. Leken er viktig fordi den er indremotivert, det vil si at barn leker først og fremst kun for å leke. Lek utvikler både språk, sosial kompetanse og motorikk og barn kan lære nesten hva som helst gjennom lek. Derfor sier vi at leken har en egenverdi og er en sentral del av barnekulturen. Barn selv har den største kompetansen innen lek, og når de kommer sammen danner derfor dette grunnlaget for vennskap, felles erfaringer, læring og sosial kompetanse. Å delta i lek, og å få venner er grunnleggende for barns trivsel og meningsskaping i barnehage, det fremmer selvfølelsen å få kjenne at de mestrer og får prøve selv, og mye læring skjer via lek. Barn som ikke mestrer de ulike lekestrategiene og ikke klarer å få seg venner, skal få hjelp og støtte fra varme og kompetente ansatte.

Ansatte skal

- delta i barns lek og legge til rette for gode lekesituasjoner. Dette gjør de ved å hjelpe barn til å oppfatte, tolke og oversette lekekoder og ulike lekesignaler slik at barn mestrer det å delta i lek.
- støtte og veilede barn ved behov i sosiale situasjoner
- hjelpe barn til å holde fokus ved å tilføre nye impulser og elementer slik at leken kan vare.
- dele barn i mindre grupper og sørge for at barn får opplevelser som styrker relasjoner og gir følelsen av felleskap.
- skjerme barns lek og fremme leken som en viktig del av hverdagen til barna
- støtte og veilede barn når konflikter oppstår og skal løses.

-sørge for at alle har en venn å leke med, og det er de ansattes ansvar å sørge for at hvert enkelt barn får inngå i meningsfulle og inkluderende sosiale relasjoner med andre barn uansett alder og utviklingsnivå.

-utforme og innrede rommene fysisk på en slik måte at rommene skaper gode lekearenaer og inviterer barn til lek.

Inkludering og trygt og godt barnehagemiljø

Det er ansattes ansvar at barn føler seg inkludert og at de «hører til». Aktive ansatte er sammen med barna der hvor barn er, og ved å delta i barns lek kan vi forebygge og tidlig oppdage utestenging og mobbing av enkeltbarn.

Ansatte skal:

-hilse på barn med barnets navn

-modellere gode måter å være med hverandre på

-snakke med barn om ønsket atferd og forsterke positiv atferd

-forebygge at krenkelser og utestenging kan oppstå

-ved store vanskelige følelser hjelpe barn til å regulere seg ved å gi tid og rom for det vonde, validere og sette ord på følelsene og situasjonen og sammen finne veien tilbake til lek.

-gripe inn hvis barn blir utsatt for krenkelser av noe slag.

Plikten til å forebygge krenkelser og sørge for et trygt og godt barnehagemiljø er nedfelt i Barnehageloven

§ 41 *«Barnehagen skal ikke godta krenkelser som for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Alle som arbeider i barnehagen, skal gripe inn når et barn i barnehagen utsettes for slike krenkelser.»*

§ 42. *Plikt til å sikre at barnehagebarna har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø (aktivitetsplikt)*

Alle som arbeider i barnehagen, skal følge med på hvordan barna i barnehagen har det og dersom de får mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, plikter alle ansatte å melde i fra til styrer og gjøre tiltak slik at trygt og godt miljø kan gjenopprettes.

Aktivitetsplikten innebærer at barnehagen skal snarest undersøke både innmeldte saker men også når vi selv blir kjent med at barn blir utsatt for krenkelser, og sette i verk tiltak på grunnlag av en konkret og faglig vurdering. Nær og tett kontakt med foresatte er en forutsetning for å kunne håndtere situasjoner hvor barn er blitt krenket.

Sosial kompetanse

Sosial kompetanse handler om å kunne kommunisere og samhandle adekvat med andre i det mangfoldige samfunnet rundt deg i ulike situasjoner, sette grenser for seg selv og aksepterer grenser satt av andre. Denne kompetansen er sentral for at enkeltbarnet skal lykkes og trives, og for at det skal bli verdsatt som venn og likeverdig deltaker i samspillet med de andre barna. På samisk sier vi *olmmožin šaddat* «bli et menneske» og *olmmožin lahttet* «oppføre seg som et menneske», og det krever at barn tidlig lærer fra omgivelsene sine hva som skal til for å «bli et menneske» og «oppføre seg som et menneske».

Et barn som samhandler godt med andre, kan både tilpasse seg fellesskapet og være en synlig deltaker som hevder sin plass. Forskning viser at barns evne til å etablere vennskap i stor grad henger sammen med den sosiale kompetansen deres.

Sosial kompetanse består av et sett ferdigheter som naturlig inngår i en helhet i barnas samspill. Det er ferdigheter som: selvfølelse, empati, prososial adferd, selvhevdelse og selvkontroll. Å arbeide med sosial kompetanse skjer ikke isolert fra andre oppgaver i barnehagen. Det starter allerede første dag i barnehagen og er et kontinuerlig arbeid slik at barn stadig videreutvikler ferdighetene som det trenger i relasjoner med andre mennesker etter hvert som barnet blir eldre.

Arbeid med sosial kompetanse i barnehagen skjer blant annet

- I daglige møter og samhandlinger mellom barn og mellom barn og voksne
- I searvelatnja
- I all type lek, med barn eller sammen med voksne, rollelek, herjelek, regelleker,
- Ved måten man blir møtt på når ulike følelser oppstår
- Ved forhandlinger, konflikter og konfliktløsninger
- Å spille spill, vente på tur, følge regler satt av andre
- Ved alle former for kommunikasjon, samtaler, diskusjoner, argumentering, å forklare, lytte, si gode ting til andre
- Grensesetting, både å sette og vise egne grenser, og akseptere andres grenser
- Gjennom bøker og fortellinger
- Ved at ansatte støtter og veileder barn i å håndtere det å avvises/få nei av andre, og å avvise/si nei til andre på en ok måte

Barns og foreldres medvirkning

Barnehagen skal ivareta barnas rett til medvirkning ved å legge til rette for og oppmuntre til at barna kan få gitt uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet, jf. barnehageloven § 1 og § 3, Grunnloven § 104 og FNs barnekonvensjon art. 12 nr. 1. Barnas synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med deres alder og modenhet. Barna skal ikke overlates et ansvar de ikke er rustet til å ta. (Rammeplanen)

Ansatte skal

- ta barn på alvor og lytte til dem og deres innspill og uttrykk, og ha tillit til at barn kan og vil medvirke i sitt eget liv.
- organisere hverdagene slik at det er rom for å følge opp barns uttrykk
- ta oss tid til samtaler, ta med barna på ulike gjøremål

- være bevisst på barns uttrykksformer og anerkjenne at barn kan uttrykke seg på ulike måter ut ifra alder, evner og modenhet.
- planlegge og legge opp til aktiviteter på bakgrunn av det barna forteller om og har meninger om.
- være var på barns følelsesliv, og er rollemodeller og oppmunttrer barna til å uttrykke tanker, følelser og ønsker.
- legge til rette for at foreldre kan få medvirke i barns hverdag og være bevisst at det er grunnleggende for barnehage-hjem samarbeidet at foreldre gir uttrykk for sine meninger og tanker. Foreldre kan i tillegg medvirke ved å stille opp på foreldremøter, melde seg til Samarbeidsutvalg, dele av sin kunnskap og ferdigheter som kan komme alle barn til nytte og at de opptre inkluderende overfor andre barn og deres familier.

Barnehage- hjem samarbeid

Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannings som grunnlag for allsidig utvikling (Barnehageloven § 1 Formål, 1. ledd).

I barnehagen har vi ulike arenaer hvor foreldresamarbeid kan utøves.

Den aller viktigste arenaen for et nært samarbeid og medvirkning er kontakten i de daglige bringe og hentesituasjonene hvor informasjon om barnet utveksles og danner grunnlaget for videre oppfølging av barnet både hjemme og i barnehagen.

Andre arenaer:

-Møter

Barnehagen tilbyr 2 foreldresamtaler i året, en på høsten og en på våren. Alle foreldre skal ha minst én samtale pr.år. Ved særskilte årsaker kan det avholdes flere foreldresamtaler.

Det holdes foreldremøter 2 ganger i året, hvorav den ene kan være et foreldremøte med egne temaer.

-Samarbeidsutvalget

For å sikre samarbeidet med barnas hjem, skal hver barnehage ha et foreldreråd og et samarbeidsutvalg (Barnehageloven § 4).

Foreldrerådet består av samtlige foreldre i barnehagen og de velger representanter til det lovpålagte organet for det formelle samarbeidet mellom barnehagen og hjemme, Samarbeidsutvalget (heretter kalt SU)

SU er et rådgivende, kontaktskapende og samordnende organ, for samarbeidet hjem- barnehage.

Her sitter det like mange representanter fra foreldregruppa og ansatte, og målet er å fremme foreldrenes fellesinteresser og bidra til at samarbeidet mellom barnehagen og foreldregruppen skaper et godt barnehagemiljø.

-Sosiale tilstelninger

Vi ønsker også å legge til rette for at dere foreldre skal kunne bli kjent med hverandre og med oss i barnehagen. Godt samhold blant voksne

bidrar til at samhold barn imellom får gode vekstvilkår. Foreldre er velkommen til å stoppe opp litt og ta en kaffekopp ved bringing/henting, slå av en prat med andre barn, foreldre og ansatte. Ved å være innom titt og ofte i barnehagen er foreldre med på å bringe deler av «voksenverden» til barnehagen og kontakten hjem-barnehage styrkes.

I løpet av året vil vi invitere foreldre til sosiale tilstelninger hvor familier kan bli kjent med hverandre og med barnehagen. Forsøk å prioritere å delta i noen av tilstelningene, da barna ofte venter på sine foreldre.

I løpet av et barnehageår kan vi ha disse arrangementene. Noe inviterer barnehagen til, mens noe arrangeres av SU:

- Bli kjent treff
- Solidaritetskafe
- Foreldrekaffe
- Påskefrokost.
- Gåktebeaivi
- Julefest / 17.mai arrangement (SU)
- Sommeravslutning
- Dugnad
- Høytidelig markering av *avgangsbarna* med eget arrangement for barn og foreldre.

Samarbeid med andre instanser

Tidlig innsats i Alta Kommune og samarbeid med andre instanser

Det skal være trygt og godt å vokse opp i Alta. Av og til oppstår likevel utfordringer som gjør at ikke alle har det så bra.

«[Se meg tidlig](#)» handler om å tidlig oppdage og forebygge at barn utvikler vansker ved å gi barn som trenger det, hjelp på et så tidlig tidspunkt

som mulig. Alta kommune har en egen [handlingsveileder](#) som vi bruker hvis vi er bekymret for et barn. Handlingsveilederen er et verktøy for å håndtere bekymringen og sikre at barnet og familien får den hjelpen de trenger.

Barnehagen har etter barnehagelovens § 46. **Opplysningsplikt til barnevernet**, *det innebærer at ansatte skal være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barnevernstjenesten. Enhver som utfører tjeneste eller arbeid etter denne loven, skal uten hinder av taushetsplikt melde fra til barnevernstjenesten hvis det er grunn til å tro at barn blir utsatt for alvorlig omsorgsvikt vold, overgrep, mishandling etc.(Barnehageloven).*

Andre naturlige samarbeidspartnere er PP-tjenesten, helsestasjon, skolen. Kontakt med ulike instanser når det gjelder enkeltbarn er alltid samtykkebasert, det vil si at det vil alltid innhentes samtykke fra foresatte ved behov for samarbeid med de ulike tjenestene. Barnehagen har anledning til å drøfte og rådføre seg anonymt hvis behov.

Foreldre kan også selv melde sin bekymring barnehagen, PP-tjenesten, helsestasjon, barnevern. Alle barnehagene har egne kontaktpersoner i de kommunale tjenestene barnevern, helsestasjon og PP-tjenesten. Navn på disse informeres om på foreldremøte og eller etter henvendelse.

Les mer om de [ulike tjenestene i vår kommune](#).

Tilrettelegging av det allmennpedagogiske tilbudet for barn som trenger ekstra støtte

Fra Rammeplanen: *Barnehagen skal tilpasse det allmennpedagogiske tilbudet etter barnas behov og forutsetninger, også når noen barn har behov for ekstra støtte i kortere eller lengre perioder. Barnehagen skal sørge for at barn som trenger ekstra støtte, tidlig får den sosiale, pedagogiske og/eller fysiske tilretteleggingen som er nødvendig for å gi barnet et inkluderende og likeverdig tilbud. Tilretteleggingen skal vurderes underveis og justeres i tråd med barnets behov og utvikling.*

Inkludering i barnehagen handler også om tilrettelegging for sosial deltakelse. Barnehagens innhold må formidles på en måte som gjør at ulike barn kan delta ut fra egne behov og forutsetninger. Barnehagens viktigste sosialiseringsarena er leken. For noen barn kan tidlig innsats

innebære at personalet arbeider særlig målrettet og systematisk - over kortere eller lengre perioder - med å inkludere barnet i meningsfulle fellesskap.

Hvis det er grunn til å tro at barnets behov ikke kan dekkes innenfor det allmennpedagogiske tilbudet, skal barnehagen opplyse foreldrene om retten til å kreve en sakkyndig vurdering av om barnet har behov for spesialpedagogisk hjelp

Barnehagen skal sørge for at barn som mottar spesialpedagogisk hjelp, inkluderes i barnegruppen og i det allmennpedagogiske tilbudet.

Vurdering og dokumentasjon av arbeidet i barnehagen

For å kunne utvikle vår barnehage til å bli ett sted der barn og voksne trives og utvikles, er det viktig å jevnlig vurdere arbeidet som gjøres i barnehagen.

Vi har ulike vurderingsmåter:

- I Áltá Siida er samspill mellom barna, trivsel og utvikling hos enkeltbarn, barnegruppas utvikling, personalets handlinger og holdninger i forhold til barna og til hverandre gjenstand for jevnlig evaluering.
- tilbakemeldingene som vi får fra dere foreldre er viktig informasjon når det gjelder å kunne forbedre vårt arbeid.
- Personalet reflekterer og deler erfaringer på avdelingsmøter, personalmøter hvert halvår og planleggingsdager, samt daglig generell observasjon som grunnlag for å si noe om hvordan barnet trives og utvikler seg.
- Vi drøfter mål, temaer og arbeidsmåter, og lager gode og konkrete planer gjennom barnehageåret.
- Vi bruker TRAS-skjema (Tidlig Registrering av Språkutvikling) for barns språklige utvikling. Ved behov bruker vi elementer fra skjemaet "Alle med" som grunnlag for en helhetlig observasjon av lek, de språklige, sosiale, motoriske og hverdagslige ferdighetene til barn
- «Se meg tidlig» er en del av vurderingsarbeidet.

- Barna evaluerer jevnlig det de deltar på, sammen med de voksne. Samtalene med barna og det barna ellers uttrykker verbalt og ikke verbalt er viktige kilder for oss når det gjelder vurdering. Vi voksne skal fange opp det barnet uttrykker til daglig og bruke det som en del av vurderingsgrunnlaget for veien videre.

DOKUMENTASJON

Dokumentasjon er for å synliggjøre prosessene og det pedagogiske arbeidet vi gjør i barnehagen. Ved å observere, ta bilder, filme, og ha barnemøter kan vi få innsikt i barnas tanker, interesser, kunnskap og læringsstrategier. Dette er utgangspunkt i vårt videre arbeid, slik at vi stadig fornyer og forbedrer oss. Vi ansatte reflekterer og evaluerer hver for oss, og sammen i små og store grupper, dette for å utvikle vårt pedagogiske arbeid. Gjennom å reflektere sammen med barna kan vi også hjelpe barna til å få innsikt i egne og andres læringsprosesser, noe som igjen kan øke forståelse for andre og seg selv som person.

Vår dokumentasjon til foreldrene består blant annet av årsplan, periodeplaner/månedspaner, bilder legges ut på appen Kidplan og eller dokumentasjonsvegg der vi henger vi opp oppslag fra ulike prosjekter, temaarbeid og fagområder.

GUOVVAMÁNNU/ FEBRUAR

Fagområde Nærmiljø og samfunn.

Samenes nasjonaldag. Sy/duddjot, Sola er kommet tilbake, soljenta kommer på solfest. Foreberede til snarefangts, tema rype. 5 åringene/skolegruppa drar på snarefangst med verdde.

NJUKČAMÁNNU/ MARS

Fagområde: Kropp, bevegelse og helse.

Byløype, skiturer, være mer ute.

Skolegruppa på snarefangst før 15.3. Påske

CUONOMÁNNU/ APRIL

Fagområde Kropp, bevegelse, mat og helse

Isfisketur for de to eldste årskullene. Skolegruppa på overnattingstur. Påske.

OÐÐAJAGIMÁNNU/JANUAR

Fagområde Nærmiljø og samfunn

Lek med is og vann. Vente på sola. Forberede til Samenes nasjonaldag

JUOVLAMÁNNU/ DESEMBER

Fagområdene Kunst, Kultur og kreativitet og

Etikk Religion og filosofi. Juleevangelium, julepynt, Skolegruppa går Lucia-tog. Juovlanigá og juovlastállu

SKÁBMAMÁNNU/NOVEMBER

Fagområdene Kunst, Kultur og kreativitet og Etikk Religion og filosofi.

Mørketid, tid for undring. Nordlys, stjerner, måne. Skolegruppa på garnfiske under isen i mnd.skiftet nov/des.

GOLGGOTMÁNNU/OKTOBER

Fagområde Natur, miljø og teknologi
Slakting/bearbeiding av reinskrott. Solidaritet, Skolegruppa ansvar for solidaritetskafe.

ČAKCAMÁNNU/SEPTEMBER

Fagområde Natur, miljø og teknologi
Høstarbeid, rein skal samles, skilles, slaktes. 4 og 5 åringene til verdde sin reingjerde. 5 åringene/skolegruppa overnatter. Hente nisterein, partering, røyking av kjøtt. Fortsette med å ordne ute til vinteren

BORGEMÁNNU/AUGUST:

Fagområde Natur, miljø og teknologi

Nytt barnehageår, tilvenning, bli kjent med hverandre. Plukke bær, skjære sennagress, sette opp lavvu og ordne det som hører med til lavvuliv.

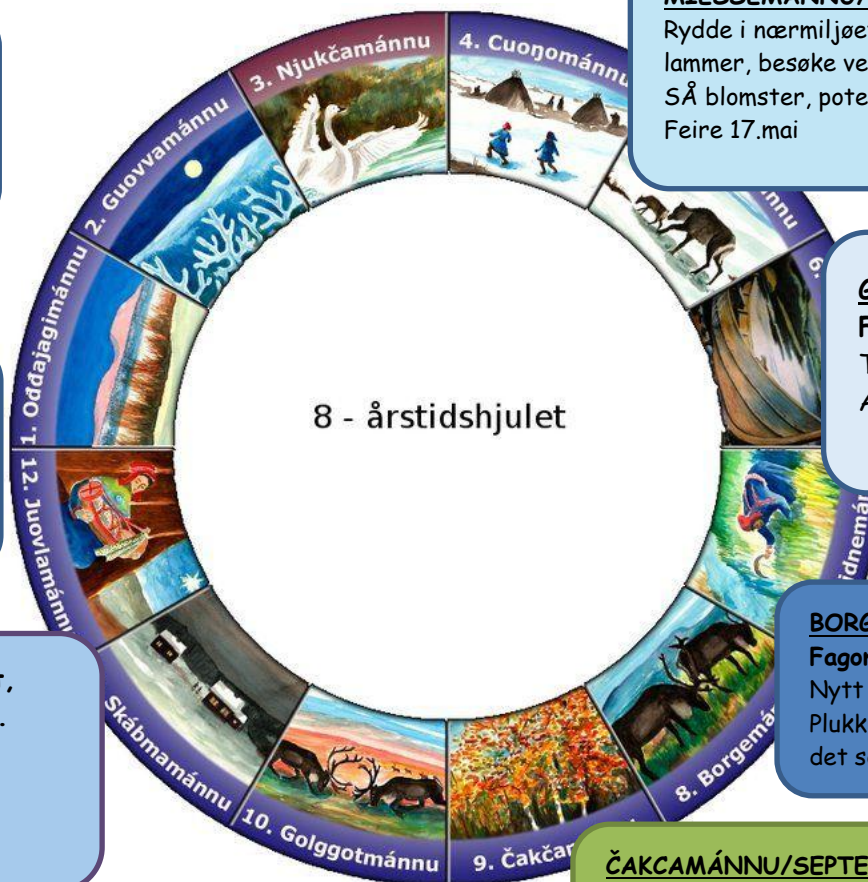
GEASSEMÁNNU/JUNI:

Fagområde Nærmiljø og samfunn

Toppturer, miljøuke, fjæraturer. Avslutning for skole-begynnerene

MIESSEMÁNNU/ MAI:

Fagområde Natur, miljø og teknologi
Rydde i nærmiljøet, feire grunnlovsdagen. Reinen kalver og sauen lammer, besøke verdde for å se lam. Skolebesøk for skolestarterne. SÅ blomster, poteter, gulrøtter etc. Feire 17.mai

PROGRESJONSPLANER

FÁGÁSUORGI LOHKU, SADJI JA HÁPMI FAGOMRÅDE ANTALL, ROM OG FORM

ALDERSGRUPPE 1-2 ÅR

Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna	For å arbeide i retning av disse målene må personalet:	Aktiviteter
• Tilegner seg gode og anvendbare matematiske begreper. • Opplever glede over å utforske og leke med tall og former. • Erfarer ulike typer størrelser, former og mål gjennom å sortere og sammenligne. • Erfarer plassering og orientering og på den måten utvikler sine evner til lokalisering. • At de matematiske begrepene er forskjellig på de ulike språkene, men betyr likevel det samme.	• være lyttende og oppmerksomme i forhold til den matematikken barnet uttrykker gjennom lek, samtaler og hverdagsaktiviteter. • Støtte barnets matematiske utvikling med utgangspunkt i barnets interesser og uttrykksformer. • Være bevisst egen begrepsbruk om matematiske fenomener. • styrke barnas nysgjerrighet, matematikkglede og lyst til å utforske matematiske sammenhenger. • Bekrefte barns bruk av matematiske begreper, og bevisstgjøre at disse finnes på flere språk.	• Begrepsutvikling (plasseringsord, størrelsesord, tallord o.l.). • Lek med geometriske grunnformer (kule, klosse, kube, kjegle). F.eks duplo, tre-klosser. • Puttebokser, puslespill, nabbing, tellebøker. • Klassifisering (leker, barn og voksne, små ting, store ting osv.). Eks, kan du legge alle ballene oppi her, og alle bilene oppi der? • Skape rom (Hyttebygging, snøhule, pappesker, bokser, rør) • Direkte sammenligning – Hvem og hva er størst? • Telling: tullelek med tallramsen, tallsanger, tallregler, øvetelling, begynn med tall opp til tre, utvid til 5.

FÁGÁSUORGI LOHKU, SADJI JA HÁPMI FAGOMRÅDE ANTALL, ROM OG FORM

ALDERSGRUPPE 3-4 ÅR

Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna	For å arbeide i retning av disse målene må personalet:	Aktiviteter
• Opplever glede over å utforske og leke med tall og former. • Tilegner seg gode og anvendbare matematiske begreper. • Erfarer, utforsker og leker med form og mønster. • Erfarer ulike typer størrelser, former og mål gjennom å sortere og sammenligne. • Erfarer plassering og orientering og på den måten utvikler sine evner til lokalisering. • At de matematiske begrepene er forskjellig på de ulike språkene, men betyr likevel det samme.	• Være lyttende, oppmerksomme og oppmuntrende til den matematikken barnet uttrykker gjennom lek, samtaler og hverdagsaktiviteter • Støtte barnets matematiske utvikling med utgangspunkt i barnets interesser og uttrykksformer. • Være bevisst egen begrepsbruk om matematiske fenomener. • Styrke barnas nysgjerrighet, matematikkglede og lyst til å utforske matematiske sammenhenger. • Resonnere og undre seg sammen med barna om likheter, ulikheter, størrelser og antall og stimulere barnas evne til å bruke språket som redskap for logisk tenkning. • Sørge for at barna har tilgang til og tar i bruk ulike typer samiske spill, teknologi, tellemateriell, klosser, leker og formingsmaterieill og tilby materieill som gir barna erfaringer med klassifisering, ordning, sortering og sammenligning. • Gi barna impulser og erfaringer med design ved å utforske, oppdage og skape ulike former og mønstre. • Legge til rette for at barna i lek og hverdagsaktiviteter får erfaringer med ulike typer mål, målenheter og måleredskaper og stimulere barna til å fundere rundt avstander, vekt, volum og tid. • Bekrefte barns bruk av matematiske begreper, og bevisstgjøre at disse finnes på flere språk.	• Bli kjent med ulike former. • Bygge med ulike klosser/ konstruksjonsmaterialer. • Peketelle, tallramsen 1-10 og antallskonservering • Terninglek • Sortere og klassifisere. • Begrepsdanning: størrelsesord, plasseringsord og tallord på samisk • Puslespill, spille spill • Leke leker som inneholder plassering og romforståelse. • Få interesse for matematikk i hverdagslivet, dekke bord, hvor mange er vi her i dag osv. • Enkle problemløsningsoppgaver. • Samiske eventyr og fortellinger • Dele likt • Finne mønster, lage mønster • Finne og lage samiske mønster • Lek med vann, sand, og lignende i bokser av ulik størrelse. • Terningspill

FÁGÁSUORGI LOHKU, SADJI JA HÁPMI

FAGOMRÅDE ANTALL, ROM OG FORM

ALDERSGRUPPE 5-6 ÅR

Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna	For å arbeide i retning av disse målene må personalet:	Aktiviteter
• Opplever glede over å utforske og leke med tall og former. • Tilegner seg og kan bruke enkle matematiske begreper både på samisk og norsk. • Erfarer, utforsker og leker med form og mønster. • Kan klassifisere ulike typer størrelser, former og mål gjennom å sortere og sammenligne. • Erfarer plassering og orientering og på den måten utvikler sine evner til lokalisering. • At de matematiske begrepene er forskjellig på de ulike språkene, men betyr likevel det samme.	• Være lyttende og oppmerksomme til den matematikken barnet uttrykker gjennom lek, samtaler og hverdagsaktiviteter. • Støtte barnets matematiske utvikling med utgangspunkt i barnets interesser og uttrykksformer. • Være bevisst egen begrepsbruk om matematiske fenomener. • Styrke barnas nysgjerrighet, matematikkglede og lyst til å utforske matematiske sammenhenger. • Resonnere og undre seg sammen med barna om likheter, ulikheter, størrelser og antall og stimulere barnas evne til å bruke språket som redskap for logisk tenkning. • Sørge for at barna har tilgang til og tar i bruk ulike typer spill, teknologi, tellemateriell, klosser, leker og formingsmaterieill og tilby materiell som gir barna erfaringer med klassifisering, ordning, sortering og sammenligning. • Gi barna impulser og erfaringer med design ved å utforske, oppdage og skape ulike former og mønstre. • Legge til rette for at barna i lek og hverdagsaktiviteter får erfaringer med ulike typer mål, måleenheter og måleredskaper og stimulere barna til å fundere rundt avstander, vekt, volum og tid. • Bekrefte barns bruk av matematiske begreper, og bevisstgjøre at disse finnes på flere språk.	• Øve på tallrekken, antallskonservering. • Aktiviteter med ukedagene, månedene og de forskjellige årstidene. • Kopiere, lage og speile mønster. • Kopiere, lage og speile samiske mønster. • Bli kjent med to og tredimensjonale former. • Leker med begreper som størst – minst, yngst – eldst osv. • Leker med plasseringsbegrepet • Kategorisere, systematisere og klassifisere • Lek med ustandardiserte måleenheter. • Undersøke temperaturen/værstasjon • Orienter seg i enkle kart, eks skattejakt. • Spille spill • Dekke bord • Leke butikk • Tegneoppgaver • Problemløsningsoppgaver • Kjenne dagsrytmen (tidsbegrepet) • Aktiviteter med klokke, timer, minutter og sekunder. • Rebuser • Terningspill

FÁGÁSUORGI ETIIHKKA, RELIGIUVDNA JA FILOSOFIIJA
FAGOMRÅDE ETIKK, RELIGION OG FILOSOFI

ALDERSGRUPPE 1-2 ÅR

Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna	For å arbeide i retning av disse målene må personalet:	Aktiviteter
• Tilegner seg samfunnets grunnleggende normer og verdier. • Får innsikt i kristne grunnverdier og deres plass i kulturen. • Får kjennskap til kristne høytider og tradisjoner. • Får kjennskap til tradisjoner knyttet til høytider i religioner og livssyn som er representert i barnegruppen.	• Være seg sitt yrkesetiske ansvar for praktisering av barnehagens verdigrunnlag bevisst. • Møte barnas tro, spørsmål og undring med alvor og respekt • Hjelp barn i konfliktsituasjoner til å finne konstruktive løsninger • Å være seg bevisst den betydning personalet har som forbilder og opptre slik at barna kan få støtte i egen identitet og respekt for hverandre • La den kristne kulturarven komme til uttrykk blant annet gjennom høytidsmarkeringer	• Empati, det å være god mot andre • Begrepene lei seg, glad, og sint. • Oppleve seg sett, hørt og forstått. • "Min og din" «Deres og våres» • Synge bordvers. • Markere høytider • Turtaking • Finne glede i samvær og samspill med andre barn. • Folkeskikk

**FÁGÁSUORGI ETIHKKA, RELIGIUVDNA JA FILOSOFIIJA/
FAGOMRÅDE ETIKK, RELIGION OG FILOSOFI**

ALDERSGRUPPE 3-4 ÅR

Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna	For å arbeide i retning av disse målene må personalet:	Aktiviteter
• Erfarer at grunnleggende spørsmål er vesentlige, ved at det gis anledning og ro til undring og tenkning, samtaler og fortellinger. • Tilegner seg samfunnets grunnleggende normer og verdier. • Utvikler toleranse og interesse for hverandre og respekt for hverandres bakgrunn, uansett kulturell og religiøs eller livssynsmessig tilhørighet. • Får innsikt i kristne grunnverdier og deres plass i kulturen.	Være seg sitt yrkesetiske ansvar for praktisering av barnehagens verdigrunnlag bevisst. • Møte barnas tro, spørsmål og undring med alvor og respekt • Skape rom for opplevelser, undring, ettertanke og gode samtaler • Skape interesse for og bidra til forståelse og toleranse for forskjellige kulturer og ulike måter å leve på • Hjelp barn i konfliktsituasjoner til å finne konstruktive løsninger • Være seg bevisst den betydning personalet har som forbilder og opptre slik at barna kan få støtte i egen identitet og respekt for hverandre • La den kristne kulturarven komme til uttrykk blant annet gjennom høytidsmarkeringer • Markere andre religiøse, livssynsmessige og kulturelle tradisjoner som er representert i barnehagen.	• Kjenne igjen følelser. • Undre seg over følelses-uttrykk. • Forhandle, dele og forholde seg til konfliktløsning. • Oppleve medinnflytelse i barnehagen. • Respektere andre. • Se egne og andres følelser og behov, hjelpe hverandre • Konfliktløsning • Rom for å stille spørsmål, resonnere og å undre seg. • Rom for samspill. • Si positive ting til hverandre. • Markering av høytider og tradisjoner

FÁGÁSUORGI ETIHKKA, RELIGIUVDNA JA FILOSOFIIJA/ FAGOMRÅDE ETIKK, RELIGION OG FILOSOFI

ALDERSGRUPPE 5-6 ÅR

Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna	For å arbeide i retning av disse målene må personalet:	Aktiviteter
• Erfarer at grunnleggende spørsmål er vesentlige, ved at det gis anledning og ro til undring og tenkning, samtaler og fortellinger. • Tilegner seg samfunnets grunnleggende normer og verdier. • Utvikler toleranse og interesse for hverandre og respekt for hverandres bakgrunn, uansett kulturell og religiøs eller livssynsmessig tilhørighet. • Får innsikt i kristne grunnverdier og deres plass i kulturen. • Får kjennskap til kristne høytider og tradisjoner. • Får kjennskap til tradisjoner knyttet til høytider i religioner og livssyn som er representert i barnegruppen. • Blir kjent med religion, etikk og filosofi som del av kultur og samfunn.	• Være seg sitt yrkesetiske ansvar for praktisering av barnehagens verdigrunnlag bevisst. • Møte barnas tro, spørsmål og undring med alvor og respekt • Skape rom for opplevelser, undring, ettertanke og gode samtaler • Skape interesse for og bidra til forståelse og toleranse for forskjellige kulturer og ulike måter å leve på • Hjelp barn i konfliktsituasjoner til å finne konstruktive løsninger • Være seg bevisst den betydning personalet har som forbilder og opptre slik at barna kan få støtte i egen identitet og respekt for hverandre • La den kristne kulturarven komme til uttrykk blant annet gjennom høytidsmarkeringer • Markere andre religiøse, livssynsmessige og kulturelle tradisjoner som er representert i barnehagen.	• Aktiviteter hvor barna kan uttrykke tanker/spørsmål og være nysgjerrig på livet. • Høytider og tradisjoner representert i barnegruppa. • Samtaler om etiske leveregler, respekt og toleranse. • Respektere og akseptere mangfold. • Ha klare forventninger om å bli sett, hørt og forstått av omgivelsene. • Begynnende forståelse for den enkeltes rettigheter og likeverd. • Kjenne til at mennesker er forskjellige, har forskjellige forutsetninger og vise respekt for det. • Markere høytider og tradisjoner. • Si positive ting til hverandre. • Hevde seg selv og sine egne behov.

**FÁGÁSUORGI GULAHALLAN, GIELLA JA TEAKSTA/
FAGOMRÅDE KOMMUNIKASJON, SPRÅK OG TEKST**

ALDERSGRUPPE 1-2 ÅR

Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna	For å arbeide i retning av disse målene må personalet:	Aktiviteter
• lytter, observerer og gir respons i gjensidig samhandling med barn og voksne • videreutvikler sin begrepsforståelse og bruker et variert ordforråd • blir kjent med bøker, sanger, bilder, media m.m.	• Skape et miljø hvor barn og voksne daglig opplever spenning og glede ved høytlesning, fortelling, sang og samtale, og være seg bevisst hvilke etiske, estetiske og kulturelle verdier som formidles. • Være seg bevisst sin forbildefunksjon for hvordan en lytter, gir konstruktiv respons og bruker kroppsspråk, talespråk og tekst • Fremme tillit mellom barn, og mellom barn og voksne, slik at barn føler glede ved å kommunisere og trygghet til å benytte ulike språk- og tekstformer i hverdagen. • Tilrettelegge for meningsfulle opplevelser, og skape tid og rom for bruk av nonverbalt og verbalt språk i hverdagsaktiviteter, lek og i mer tilrettelagte situasjoner	• Variert sang repertoar, ut fra kultur, navn og ting barna er kjent med. • Benevne alle kroppsdelene under påkledning, stellesituasjon • Bruke korrigerende gjentakelser • Benevne gjenstander barnet ser på. • Billedbøker • "Meg selv og min familie" • Følelser • De voksne dramatiserer sanger og små fortellinger • Møte navnet sitt på hyller, kopper • Rim og regler • TRAS – fra 2 år • Alle med • Lese eventyr, med og uten konkreter • Tegn til tale, med bokstaver • Snakke om barnas egne bokstaver

**FÁGÁSUORGI GULAHALLAN, GIELLA JA TEAKSTA/
FAGOMRÅDE KOMMUNIKASJON, SPRÅK OG TEKST**

ALDERSGRUPPE 3-4 ÅR

Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna	For å arbeide i retning av disse målene må personalet:	Aktiviteter
• bruker sitt språk for å uttrykke følelser, ønsker og erfaringer, til å løse konflikter og å skape positive relasjoner i lek og annet samvær • lytter til lyder og rytme i språket og blir fortrolige med symboler som tallsiffer og bokstaver • får et positivt forhold til tekst og bilde som kilde til estetiske opplevelser og kunnskaper, samtaler, og som inspirasjon til fabulering og nyskaping	• Oppmuntre barn til å være språklig aktive og samtidig hjelpe dem til å få erfaringer som bygger opp deres begrepsforståelse og ordforråd. • Vise forståelse for betydningen av barns morsmål. • Skape et miljø hvor barn og voksne daglig opplever spenning og glede ved høytlesning, fortelling, sang og samtaler. • Være seg bevisst sin forbildefunksjon for hvordan en lytter, gir konstruktiv respons og bruker kroppsspråk, talespråk og tekst • Fremme tillit mellom barn, og mellom barn og voksne, slik at barn føler glede ved å kommunisere og trygghet til å benytte ulike språk- og tekstformer i hverdagen. • Tilrettelegge for meningsfulle opplevelser, og skape tid og rom for bruk av nonverbalt og verbalt språk i hverdagsaktiviteter, lek og i mer tilrettelagte situasjoner • støtte barn som har ulike former for kommunikasjonsvansker, som er lite språklig aktive eller har sen språkutvikling	• Lese bøker med litt tekst • Bruke ellinger, rim og regler • Dramatisere sanger og eventyr • Dramatiseringer og rollelek • Skrive ned det barna sier. • Synliggjøring av det samiske skriftspråket. • Lage eventyr og bok • Kjenne igjen sin første bokstav • Kjenne igjen sitt eget og andre barns navn • Ordlegge handlinger • Oppfordre barna til å fortelle om ting i samlingsstund • Bruke bevegelsessanger • Bruke sangkort • Øve på turtaking • Bruke tellebøker/pekebøker • Eventyrstund i barnehagen • Eventyrstund på biblioteket • Tegne kort • Tegne litt mer avansert hodefoting

FÁGÁSUORGI GULAHALLAN, GIELLA JA TEAKSTA FAGOMRÅDE KOMMUNIKASJON, SPRÅK OG TEKST

ALDERSGRUPPE 5-6 ÅR

Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna	For å arbeide i retning av disse målene må personalet:	Aktiviteter
• lytter, observerer og gir respons i gjensidig samhandling med barn og voksne • videreutvikler sin begrepsforståelse og bruker et variert ordforråd, og blir bevisst at begreper betyr det samme på begge språk. • får et positivt forhold til tekst og bilde som kilde til estetiske opplevelser og kunnskaper, samtaler, og som inspirasjon til fabulering og nyskaping • lytter til lyder og rytme i språket og blir fortrolige med symboler som tallsiffer og bokstaver • blir kjent med bøker, sanger, bilder, media m.m. • bruker sitt språk for å uttrykke følelser, ønsker og erfaringer, til å løse konflikter og å skape positive relasjoner i lek og annet samvær	• Oppmuntre til å være språklig aktive og samtidig hjelpe dem til å få erfaringer som bygger opp deres begrepsforståelse og ordforråd i samisk. • vise forståelse for betydningen av barns morsmål • støtte barn som har ulike former for kommunikasjonsvansker, som er lite språklig aktive eller har sen språkutvikling • skape et miljø hvor barn og voksne daglig opplever spenning og glede ved høytlesning, fortelling, sang og samtale, og være seg bevisst hvilke etiske, estetiske og kulturelle verdier som formidles. • være seg bevisst sin forbildefunksjon for hvordan en lytter, gir konstruktiv respons og bruker kroppsspråk, talespråk og tekst • fremme tillit mellom barn, og mellom barn og voksne, slik at barn føler glede ved å kommunisere og trygghet til å benytte ulike språk- og tekstformer i hverdagen • tilrettelegge for meningsfulle opplevelser, og skape tid og rom for bruk av nonverbalt og verbalt språk i hverdagsaktiviteter, lek og i mer tilrettelagte situasjoner • la barn møte symboler som bokstaver og siffer i daglige sammenhenger, og støtte barns initiativ når det gjelder å telle, sortere, lese, lekeskrive eller til å diktere tekst	• Vitser og gåter • Reflektere over ting vi har opplevd under f. eks turer og andre opplegg – skrive ned det barna sier • Øve på å skrive navnet sitt • Øve på blyantgrepet • Lage historier, fortellinger • Rime på egen hånd • Lage eventyr og bok • Tegne ting de har opplevd • Høre på lydbok/cd'er • Bruke data • Øve på bokstavlydene • Øve på de samiske bokstavlydene • Øve på preposisjoner • Øve på grunnleggende begreper; som form, farge, størrelse, antall • Øve på setningsoppbygging (riktig tid) og leseretning • Språkposer • Samiske sagn og eventyr • Gjenfortelle historier/eventyr/opplevelser • Lage og leke butikk • Skrive oppslag • Skrive kort og poste de • Dramatisere eventyr

	• skape et miljø hvor barn og voksne daglig opplever spenning og glede ved høytlesning, fortelling, sang og samtale, og være seg bevisst hvilke etiske, estetiske og kulturelle verdier som formidles.	• Rollelek og rollespill
--	--	--

FÁGÁSÚORGI RUMAŠ, LIHKADEAPME JA DEARVVAŠVUOHTA FAGOMRÅDE KROPP, BEVEGELSE OG HELSE

ALDERSGRUPPE 1-2 ÅR

Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna	For å arbeide i retning av disse målene må personalet:	Aktiviteter
• Får en positiv selvoppfatning gjennom kroppslig mestring. • Skaffe seg gode erfaringer med varierte og allsidige bevegelser og utfordringer. • Får gode erfaringer med uteliv til ulike årstider. • Får kunnskap om menneskekroppen og forståelse for betydningen av gode vaner og sunt kosthold.	• Organisere hverdagen slik at det finnes en gjennomtenkt vekslning mellom perioder med ro, aktivitet og måltider. • Sørge for god planlegging og fleksibel tilrettelegging og utnyttelse av det fysiske miljøet, og vurdere hvordan nærmiljøet kan supplere barnehagens arealer til ulike årstider. • Tilrettelegge for og inspirere til trygg og utfordrende kroppslig lek og aktivitet for alle barn. • Følge opp barns lekeinitiativ og tilby lek der barna er fysisk aktive og opplever glede gjennom mestring og fellesskap. • Ta vare på barns helse og sikkerhet og kunne utføre førstehjelp	• Gi barna erfaringer med å bevege seg i forskjellig terreng (skog, bakker, asfalt, grus, snø osv.) • Hinderløyper inne og ute (som inneholder grunnbevegelsene; åling, kryping osv.) • Aking/siling • Bevegelsessanger • Hopp fra små høyder på madrass. • Bevegelse til musikk. • Ved påkledning og stell, snakke om kroppen og kroppsdelenes navn. • Måltidene – foregå i en positiv og rolig atmosfære. • Håndvask før måltid og etter toalettbesøk. • Sykle ute • Gå på ski • Disse «Sugadit»

FÁGÁSUORGI RUMAŠ, LIHKADEAPME JA DEARVVAŠVUOHTA/ FAGOMRÅDE KROPP, BEVEGELSE OG HELSE

ALDERSGRUPPE 3-4 ÅR

Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna	For å arbeide i retning av disse målene må personalet:	Aktiviteter
• Få en positiv selvoppfatning gjennom kroppslig mestring. • Skaffe seg gode erfaringer med varierte og allsidige bevegelser og utfordringer. • Videreutvikle sin kroppsbeherskelse, grovmotorikk og finmotorikk, rytme og motoriske følsomhet. • Få gode erfaringer med friluftsliv og uteliv til ulike årstider. • Utvikle glede ved å bruke naturen til utforskning og kroppslige utfordringer og får en forståelse av hvordan en bruker og samtidig tar vare på miljøet og naturen. • Utvikle forståelse og respekt for egen og andres kropp og for at alle er forskjellige	• Organisere hverdagen slik at det finnes en gjennomtenkt veksling mellom perioder med ro, aktivitet og måltider, og bidra til at barna kan tilegne seg gode vaner, holdninger og kunnskaper når det gjelder kost, hygiene, aktivitet og hvile. • Sørge for god planlegging og fleksibel tilrettelegging og utnyttelse av det fysiske miljøet, og vurdere hvordan nærmiljøet kan supplere barnehagens arealer til ulike årstider. • Sørge for at kropps- og bevegelseskulturen i barnehagen gjenspeiler mangfoldet av barnas kulturelle forankring, og ta hensyn til kulturforskjeller når det gjelder forholdet til kropp. • Forstå og gi oppmuntrende bekreftelse på barns sansemotoriske og kroppslige lek og inspirere alle barn til å søke fysiske utfordringer og prøve ut sine kroppslige muligheter. • Følge opp barns lekeinitiativ og tilby lek og spill der barna er fysisk aktive og opplever glede gjennom mestring og fellesskap. • Ta vare på barns helse og sikkerhet og kunne utføre førstehjelp.	• Hinderløyper ute og inne. • Turer i nærmiljøet. • Noen toppturer i miljøuka • Ski/aking. • Gå evt gå på ski til de nærmeste postene i Byløyperennet • Bevegelse til musikk. • Ballspill/ aktiviteter • Bevege seg i ulendt terreng. • Hygiene før, under og etter måltid, og etter dogåing. • Baking og matlaging • Ernæring • «Ja-mat, Nei-mat og Litt-mat» • Bøker om kroppen. • Puslespill (kroppen) • Gymsal aktiviteter • Sykling • Disse/sugadit

FÁGÁSUORGI RUMAŠ, LIHKADEAPME JA DEARVVAŠVUOHTA FAGOMRÅDE KROPP, BEVEGELSE OG HELSE

ALDERSGRUPPE 5-6 ÅR

Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna	For å arbeide i retning av disse målene må personalet:	Aktiviteter
• Få en positiv selvoppfatning gjennom kroppslig mestring. • Skaffe seg gode erfaringer med varierte og allsidige bevegelser og utfordringer. • Videreutvikle sin kroppsbeherskelse, grovmotorikk og finmotorikk, rytme og motoriske følsomhet. • Få gode erfaringer med friluftsliv og uteliv til ulike årstider. • Utvikle glede ved å bruke naturen til utforskning og kroppslige utfordringer og får en forståelse av hvordan en bruker og samtidig tar vare på miljøet og naturen. • Utvikle forståelse og respekt for egen og andres kropp og for at alle er forskjellige. • Få kunnskap om menneskekroppen og forståelse for betydningen av gode vaner og sunt kosthold.	• Organisere hverdagen slik at det finnes en gjennomtenkt vekslning mellom perioder med ro, aktivitet og måltider, og bidra til at barna kan tilegne seg gode vaner, holdninger og kunnskaper når det gjelder kost, hygiene, aktivitet og hvile. • Sørge for god planlegging og fleksibel tilrettelegging og utnyttelse av det fysiske miljøet, og vurdere hvordan nærmiljøet kan supplere barnehagens arealer til ulike årstider. • Sørge for at kropps- og bevegelseskulturen i barnehagen gjenspeiler mangfoldet i barnas kulturelle forankring og ta hensyn til kulturforskjeller når det gjelder forholdet til kropp. • Tilrettelegge for og inspirere til trygg og utfordrende kroppslig lek og aktivitet for alle, uansett kjønn og kroppslige, psykiske og sosiale forutsetninger. • Forstå og gi oppmuntrende bekreftelse på barns sansemotoriske og kroppslige lek og inspirere alle barn til å søke fysiske utfordringer og prøve ut sine kroppslige muligheter. • Følge opp barns lekeinitiativ og tilby lek og aktivitet der det også brytes med tradisjonelle kjønnsrollemønstre slik at jenter og gutter på en likeverdig måte kan delta i alle aktivitetsformer. • Ta vare på barns helse og sikkerhet og kunne utføre førstehjelp.	• Hinderløyper ute og inne • 3-toppers turer • Byløyperennet • Turer i nærmiljøet og lengre turer. • Dans. • Ballspill. • Brytelek. • Balansering • Sang/regel leker om kropp/bevegelse • Kunnskap om sunn mat og ernæring. • Hygiene før, under og etter måltid og ved matlaging • Bøker og puslespill om kroppen. • Studere anatomi • Fordøyelsessystemet • Gymsal aktiviteter • Samtaler vedrørende respekt og forståelse for egen og andres kropp

**FÁGÁSUORGI LUONDU, BIRAS JA TEKNIHKKA
FAGOMRÅDE NATUR, MILJØ OG TEKNIKK**

ALDERSGRUPPE 1-2 ÅR

Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna	For å arbeide i retning av disse målene må personalet:	Aktiviteter
• Oppleve naturen og undring over naturens mangfoldighet. • Oppleve glede ved å ferdes i naturen. • Få en begynnende innsikt i naturen og samspillet der • Få en begynnende positiv holdning til naturen.	• Ta utgangspunkt i barns nysgjerrighet, interesser og forutsetning og stimulere dem til og oppleve ved alle sanser. • Iakttatte og undre seg sammen med dem, over fenomener i naturen. • Inkludere friluft aktiviteter og utelek i barnehagens hverdagsliv. • Vise barna en ydmyk holdning i forhold til naturen. Vi som mennesker er likeverdige med naturen.	• Turer i nærmiljøet, på barnas premisser. • Leke med ulike materialer; sand, vann, jord, snø og is. • Tilpasset mørketids/solmarkering og andre endringer i naturen • Samle naturmaterialer på barnets premisser • "Hjelpe" de andre avdelingene med bearbeiding av innhøstet materialer. • Dudjot/Samisk handarbeid med og av innhøstet materialer. • Forske og undersøke insekter, dyr og planter.

FÁGÁSUORGI LUONDU, BIRAS JA TEKNIHKKA
FAGOMRÅDE NATUR, MILJØ OG TEKNIKK

ALDERSGRUPPE 3-4 ÅR

Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna	For å arbeide i retning av disse målene må personalet:	Aktiviteter
• Oppleve naturen og undring over naturens mangfoldighet. • Oppleve glede ved å ferdes i naturen og få grunnleggende innsikt i natur, miljøvern og samspillet i naturen. • Lære å iaktta, undre seg, eksperimentere, systematisere, beskrive og samtale om fenomener i den fysiske verden • Får erfaringer med og kunnskaper om dyr og vekster og deres gjensidige avhengighet og betydning av matproduksjon.	• Ta utgangspunkt i barns nysgjerrighet, interesser og forutsetning og stimulere dem til og oppleve ved alle sanser, iaktta og undre seg over fenomener i naturen og teknologien. • Inkludere friluft aktiviteter og utelek i barnehagens hverdagsliv. • Nytte nærmiljøets muligheter for at barna kan iaktta og lære om dyr, fisker, fugler, insekter og planter. • La barna få innsikt i matproduksjon • Gi barna begynnende kunnskaper om fødsel, vekster, aldring og død	• Turer i nærmiljøet • Samtaler om naturvern, økosystemet • samle naturmaterialer • Årstidsmarkeringer • 8 årstider • Himmelfenomener • Isprosjekt-fysikk • Isfiske • Turer til både fjell og fjære • Bærtur - høsting • Baking • Sylte og safte • Gårdsbesøk • Dyrke og høste poteter

FÁGÁSUORGI LUONDU, BIRAS JA TEKNIHKKA FAGOMRÅDE NATUR, MILJØ OG TEKNIKK

ALDERSGRUPPE 5-6 ÅR

Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna	For å arbeide i retning av disse målene må personalet:	Aktiviteter
• Oppleve naturen og undring over naturens mangfoldighet. • Oppleve glede ved å ferdes i naturen og få grunnleggende innsikt i natur, miljøvern og samspillet i naturen. • Kjenne til hvordan samene tradisjonelt sett har utnyttet naturen • Lære å iakttå, undre seg, eksperimentere, systematisere, beskrive og samtale om fenomener i den fysiske verden • Få erfaringer og kunnskaper om dyr og vekster og deres gjensidig avhengighet, og betydning av matproduksjon	• Ta utgangspunkt i barns nysgjerrighet, interesser og forutsetning og stimulere dem til og oppleve ved alle sanser, iakttå og undre seg over fenomener i naturen og teknologien. • Inkludere friluftaktiviteter og utelek i barnehagens hverdagsliv. • Nytte nærmiljøets muligheter for at barna kan iakttå og lære om dyr, fisker, fugler, insekter og planter. • Bygge på og videreutvikle barnets erfaringer med tekniske leker og teknikk i hverdagen • La barna få innsikt i matproduksjon • Gi barna begynnende kunnskap om fødsel, vekst, aldring og død	• Fysikk og kjemi eksperimenter • Årstidsmarkeringer • Grave ned søppel på høsten, hva er borte til sommeren? • Naturstier med ulike temaer – dyr, planter, naturvern • Kildesortering • Naturfag – jord, ild, luft og vann • Isfiske under isen, vinterbiologi – tilpasninger til kulde og snø • Vedhogst • Mekking på gamle elektriske artikler • Gjøre registreringer på årstidsforandringer, temperatur, nedbørsmåling, vekster og insekter og sette inn i tabeller. • Sylte og safte • Gårdsbesøk • Dyrke, høste og tilberede poteter • Vedhogst • Reinslakting og tilberedning/utnyttelse av kjøttet, innmat, skinn/gåpmasat og bein.

FÁGÁSUORGI DÁIDDA, KULTUVRA JA HUTKÁIVUOHTA FAGOMRÅDE KUNST, KULTUR OG KREATIVITET

ALDERSGRUPPE 1-2 ÅR

Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna	For å arbeide i retning av disse målene må personalet:	Aktiviteter/Dokumentasjon
• Tar i bruk fantasi, kreativ tenkning og skaperglede. • Bli kjent med ulike materialer og uttrykksformer • Styrke sin kulturelle identitet og sine personlige uttrykk	• Sørge for at barn har daglig tilgang til bøker, bilder, instrumenter, utkleddingsutstyr og rikelig variert materiale og verktøy for skapende virksomhet. • Være lyttende og oppmerksomme i forhold til barns kulturelle uttrykk, vise respekt for deres yringsformer og fremme lyst til å gå videre i utforskning av de estetiske områdene. • Sørge for en estetisk dimensjon i fysisk miljø og innhold. «Det som var viktigst og mest grunnleggende i tilværelsene måtte også vises frem på den mest fullkomne måte.» • Skape tilstrekkelig rom for både voksen ledete og barns styrte aktiviteter	• Tusjer • Fargeblyanter • Klippe og lime • Toving av ull • Hånd/ fotavtrykk • Maling • Bevegelse til musikk • Todimensjonal forming • Bli kjent med instrumenter • Eventyr fortelling, med og uten konkrete • Utstilling av barnas ferdige «produkter». • Duodji • Samisk musikk og joik • Samiske eventyr

FÁGÁSUORGI DÁIDDA, KULTUVRA JA HUTKÁIVUOHTA FAGOMRÅDE KUNST, KULTUR OG KREATIVITET

ALDERSGRUPPE 3-4 ÅR

Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna	For å arbeide i retning av disse målene må personalet:	Aktiviteter/Dokumentasjon
• Utvikle sin følsomhet til å lytte iaktta og uttrykke seg gjennom allsidige møter med og refleksjon over kunst, kultur og kreativitet. • Styrker sin kulturelle identitet og sine personlige uttrykk. • Bli kjent med og fortrolig med samiske kultursymboler og uttrykk. • Tar i bruk fantasi, kreativ tenkning og skaperglede. • Utvikler sin evne til å bearbeide og kommunisere sine inntrykk, og gi varierte uttrykk gjennom skapende virksomhet.	• Ha et bevisst forhold til samspillet mellom kunst, kultur og barns lek. • Sørge for at daglig tilgang til bøker, bilder, utkleddingsklær, instrumenter og variert materiale for skapende virksomhet. • Lytte og være oppmerksomme på barna kulturelle uttrykk, vise respekt for deres ytringsformer, og skape lyst til å utforske videre. • Motivere barna til å uttrykke seg, og hjelpe dem til å skape egne uttrykksformer. • Tilrettelegge fysisk miljø og innhold for å skape en estetisk dimensjon. • La barna iaktta estetiske fenomener og detaljer i møte med natur og fysisk miljø og i kunstneriske uttrykksmåter i arkitektur, bilde, tekst, musikk og bevegelser.	• Fargelegging • Maling • Duodji • Bli kjent med ulike materialer • Male til musikk • Klipping • Tegning- blyantgrep • Tredimensjonal forming • Naturmaterialer • Sanglek/ tullesang/rim og regler • Klappeleker • Dans • Tempo, klang, dynamikk • Lytte lyder i hverdagen. • Stemninger • Bli kjent med ulike typer samisk musikk, joik og instrumenter • Uttrykke inntrykk • Samiske sagn • Teater • Temaposer

FÁGÁSUORGI DÁIDDA, KULTUVRA JA HUTKÁIVUOHTA FAGOMRÅDE KUNST, KULTUR OG KREATIVITET

ALDERSGRUPPE 5-6 ÅR

Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna	For å arbeide i retning av disse målene må personalet:	Aktiviteter
• Utvikle sin følsomhet til å lytte iaktta og uttrykke seg gjennom allsidige møter med og refleksjon over kunst, kultur og kreativitet. • Styrke sin kulturelle identitet og sine personlige uttrykk. • Bli kjent med og fortrolig med samiske kultursymboler og uttrykk. • Ta i bruk fantasi, kreativ tenkning og skaperglede. • Utvikle sin evne til å bearbeide og kommunisere sine inntrykk, og gi varierte uttrykk gjennom skapende virksomhet.	• Ha et bevisst forhold til samspillet mellom kunst, kultur og barns lek. • Sørgje for at daglig tilgang til bøker, bilder, utkleddingsklær, instrumenter og variert materiale for skapende virksomhet. • Lytte og være oppmerksomme på barna kulturelle uttrykk, vise respekt for deres ytringsformer, og skape lyst til og utforske videre. • Motivere barna til og uttrykke seg, og hjelpe dem til å skape egne uttrykksformer. • Tilrettelegge fysisk miljø og innhold for å skape en estetisk dimensjon. • La barna iaktta estetiske fenomener og detaljer i møte med natur og fysisk miljø og i kunstneriske uttrykksmåter i arkitektur, bilde, tekst, musikk og bevegelser. • La barna oppleve lokale, nasjonale og internasjonale kunst- og kulturuttrykk, og at de får møte kunstnere. • Gi barna anledning til og bli kjent med tradisjoner innen bomiljø, byggekunst og håndverk, kulturlandskap og kulturminner i lokalmiljøet.	• Lage enkle kostymer/masker av ulike materialer • Sløyd/ toving • Dans • Lage musikk/ instrumenter • Samiske sagn • Teater • Temaposer • Lage samisk musikk og joik selv • Arbeid med tradisjonell samisk håndarbeid/duodji • Fremstille flagg av ulike materialer • Uttrykke inntrykk • Oppleve samisk kunst/kunstutøvere. • Oppleve kunst fra andre nasjonaliteter (utstilling, bossekop markedet o.l.)

**FÁGÁSUORGI LAGASBIRAS JA SERVODAT
FAGOMRÅDE NÆRMILJØ OG SAMFUNN**

ALDERSGRUPPE 1-2 ÅR

Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna	For å arbeide i retning av disse målene må personalet:	Aktiviteter
• Erfarer at alle mennesker, uansett alder og forutsetninger, inngår i og bidrar til barnehagens fellesskap • Blir kjent med og deltar i samfunnet gjennom opplevelser og erfaringer i nærmiljøet • Opplever at det tas like mye hensyn til gutter og jenter	• Arbeide for at alle barn får erfare at de er verdifulle og viktige for fellesskapet • Være oppdatert og opptatt av samfunnet og vise interesse for barns bomiljø og lokalmiljøets mange muligheter • Bruke nærmiljøets ressurser til gode opplevelser og læringsmuligheter tilpasset barnas forutsetninger og interesser og sørge for at barnehagen bidrar aktivt i nærmiljøet	• Ha bilder av barna på veggen, å bruke mye bilder i hverdagen. • Bilder av barnet og dets familie, hvor de bor, etc. • Gå på turer i nærmiljøet, invitere foreldre og besteforeldre til markeringer. • Synge sanger – hvor barnets navn inkluderes • Møte barna med navn om morgenen • Få delta i borddekking. • Ha leker som tiltaler både jenter og gutter • Borealis festival, Miljø uka, • Komsa området, Sandfallet • Samenes nasjonaldag. • 17.mai • Tur til fjæra • Solidaritetskafe • Samisk uke(festival)

FÁGÁSUORGI LAGASBIRAS JA SERVODAT FAGOMRÅDE NÆRMILJØ OG SAMFUNN

ALDERSGRUPPE 3-4 ÅR

Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna	For å arbeide i retning av disse målene må personalet:	Aktiviteter
• utvikler tillit til egen deltakelse i og påvirkning av fellesskapet • erfarer at alle mennesker, uansett alder og forutsetninger, inngår i og bidrar til barnehagens fellesskap • blir kjent med og deltar i samfunnet gjennom opplevelser og erfaringer i nærmiljøet • opplever at det tas like mye hensyn til gutter og jenter • utvikler forståelse for ulike tradisjoner og levesett • blir kjent med at samene er Norges urbefolkning og får kjennskap til samiske fortellinger, sagn og andre deler av samisk kultur og hverdagsliv	• følge demokratiske prinsipper i det daglige arbeidet • arbeide for at alle barn får erfare at de er verdifulle og viktige for fellesskapet • sørge for at barna erfarer at deres valg og handlinger kan påvirke situasjonen både for dem selv og for andre • gi barna begynnende kunnskap om betydningen av menneskerettighetene, spesielt barnekonvensjonen • arbeide med likestilling mellom gutter og jenter og sørge for at begge kjønn får varierte utfordringer og like mye oppmerksomhet • sørge for at barn utvider sin forståelse om kulturelle likheter og forskjeller og arbeide for et inkluderende miljø som motvirker mobbing og rasisme • være oppdatert og opptatt av samfunnet og vise interesse for barns bomiljø og lokalmiljøets mange muligheter • bruke nærmiljøets ressurser til gode opplevelser og læringsmuligheter tilpasset barnas forutsetninger og interesser og sørge for at barnehagen bidrar aktivt i nærmiljøet • gi barna anledning til meningsfylte møter med personer, arbeidsplasser og institusjoner i barnehagens nærmiljø og sørge for at barna får bearbeide og utdype sine opplevelser	• Møte barna med navn om morgenen • La barna ta del i planlegging og evaluering • Få delta i borddekning, matlaging, o.l • Gå på turer i nærmiljøet • Gårdsbesøk • Samle inn penger til Mama Sara organisasjonen • Solidaritetsaksjon • Markere samefolkets dag • Markere 17.mai • Bossekopmarkedet • Besøke brannstasjon • Vinterfestival • Fjæraturer • Kirkebesøk • Møte lokal kunst og kunstnere • Uttrykke inntrykk • Ha leker som tiltaler både jenter og gutter

FÁGÁSUORGI LAGASBIRAS JA SERVODAT FAGOMRÅDE NÆRMILJØ OG SAMFUNN

ALDERSGRUPPE 5-6 ÅR

Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna	For å arbeide i retning av disse målene må personalet:	Aktiviteter
• utvikle tillit til egen deltakelse i og påvirkning av fellesskapet • erfare at alle mennesker, uansett alder og forutsetninger, inngår i og bidrar til barnehagens fellesskap • bli kjent med og deltar i samfunnet gjennom opplevelser og erfaringer i nærmiljøet • oppleve at det tas like mye hensyn til gutter og jenter • bli kjent med noen historiske endringer i lokalmiljø og samfunn • utvikler forståelse for ulike tradisjoner og leveste • blir kjent med at samene er Norges urbefolkning og får kjennskap til samiske fortellinger, sagn og andre deler av samisk kultur og hverdagsliv	• følge demokratiske prinsipper i det daglige arbeidet • arbeide for at alle barn får erfare at de er verdifulle og viktige for fellesskapet • sørge for at barna erfarer at deres valg og handlinger kan påvirke situasjonen både for dem selv og for andre • gi barna begynnende kunnskap om betydningen av menneskerettighetene, spesielt barnekonvensjonen • arbeide med likestilling mellom gutter og jenter og sørge for at begge kjønn får varierte utfordringer og like mye oppmerksomhet • sørge for at barn utvider sin forståelse om kulturelle likheter og forskjeller og arbeide for et inkluderende miljø som motvirker mobbing og rasisme • være oppdatert og opptatt av samfunnet og vise interesse for barns bomiljø og lokalmiljøets mange muligheter • bruke nærmiljøets ressurser til gode opplevelser og læringsmuligheter tilpasset barnas forutsetninger og interesser og sørge for at barnehagen bidrar aktivt i nærmiljøet • gi barna anledning til meningsfylte møter med personer, arbeidsplasser og institusjoner i barnehagens nærmiljø og sørge for at barna får bearbeide og utdype sine opplevelser • bruke litteratur og medienes muligheter for å utvide og utdype barnas erfaringer og læring • bidra til at barna kan forholde seg nysgjerrige og kritiske til det som formidles gjennom mediebildet.	• Møte barna med navn om morgenen • Delta i borddekning, matlaging, o.l • La barna ta del i planlegging og evaluering • Gå på turer i nærmiljøet • Gårdsbesøk • Samle inn penger Mama Sara organisasjonen • Markere samefolkets dag • Markere 17.mai • Bossekopmarkedet • Vinterfestival • Fjæraturer • Bli kjent med skolen, skolebesøk • Kirkebesøk • Besøke museet • Møte lokale sagn • Sette rypesnarer • 3 topperstur i miljøuka • Uttrykke inntrykk • Ha leker som tiltaler både jenter og gutter